

1. Almennar upplýsingar

Heiti

Erlend staða þjóðarbúsins

Umsjón hagtalna

Seðlabanki Íslands, Upplýsingatækni og gagnasöfnun

Tilgangur

Tilgangur með hagtölum um erlenda stöðu þjóðarbúsins er að mæla verðgildi erlendra fjáreigna innlendra aðila (kröfur á erlenda aðila) og skuldir þeirra við erlenda aðila. Hagskýrslugerðin er í samræmi við staðal Alþjóðagjaldeyrissjóðsins (IMF) „[Balance of Payments and International Investment Position Manual, 6th edition](#)“ (BPM6). Staðallinn skilgreinir framsetningu, aðferðafræði, verðmat og hugtök.

Heimildir

Viðskiptabankarnir, sem og önnur fjármálafyrirtæki, ríkissjóður, Seðlabankinn, og aðrar lánastofnanir auk stærri fyrirtækja gefa mánaðar- og ársfjórðungslegar eða árlegar upplýsingar. Auk þess er stuðst við gögn frá ríkisskattstjóra og ársreikningaskrá.

Lagagrundvöllur

Grundvöllur upplýsingasöfnunar, uppgjors og birtingar á erlendri stöðu þjóðarbúsins hefur stoð í IX. kafla [laga nr. 92/2019 um Seðlabanka Íslands](#) og [lögum um gjaldeyrismál nr. 87/1992](#). Þessi lög (og viðkomandi reglugerðir, [reglur um upplýsingaskyldu vegna gjaldeyrisviðskipta og fjármagnshreyfinga milli landa nr. 13 frá 1995](#)) kveða á um upplýsingaskyldu innlendra aðila og trúnaðarskyldu starfsmanna Seðlabankans um gögnin sem safnað er til hagskýrslugerðar.

2. Aðferðafræði

Hugtök og skilgreiningar

Inn- og erlendum aðili

Skilgreining á inn- og erlendum aðila í BPM6 er samhljóma skilgreiningu í lögum um gjaldeyrismál nr. 70/2021 og lögum um lögheimili og aðsetur nr. 80/2018. Innlendur aðili merkir sérhvern einstakling sem hefur lögheimili á Íslandi og lögaðila sem skráður er til heimilis

á Íslandi, án tillits til ríkisfangs. Undanþegnir búsetuskilyrðum eru námsmenn og starfsmenn sendiráða. Þannig teljast íslenskir námsmenn og skyldulið þeirra sem búa erlendis vera innlendir aðilar og erlendir sendiráðsstarfsmenn teljast til erlendra aðila. Erlendur aðili merkir alla aðra aðila en innlenda.

Erlend staða þjóðarbúsins

Erlend staða þjóðarbúsins sýnir, við lok hvers ársfjórðungs, verðgildi erlendra fjáreigna innlendra aðila og skuldir þeirra við erlenda aðila. Munurinn á eignum og skuldum er hrein staða þjóðarbúsins og táknað hún þá annað hvort hreina eign eða hreina skuld við erlenda aðila. Markaðsverð er undirstaða verðmats en nafnvirðismat er notað fyrir stöðustæðir í óframseljanlegum viðskiptagerningum svo sem útlánum, innstæðum og öðrum viðskiptakröfum/viðskiptaskuldum. Eiginfjáreign í beinni fjárfestingu er metin á bókfærðu virði eiginfjár (e. own funds at book value) félags sem fjárfest er í (e. direct investment enterprise).

Fjármagnsjöfnuður og erlend staða þjóðarbúsins

Fjármagnsjöfnuður (e. Financial account) og erlend staða þjóðarbúsins (e. International Investment Position) eru tengd á þann hátt að viðskiptin sem færð eru í fjármagnsjöfnuð útskýra að hluta breytingu á stöðu erlendra eigna og skulda milli tímabila. Neðangreind formúla sýnir þá þætti sem hafa áhrif á eignir og skuldir í erlendri stöðu þjóðarbúsins á gefnu tímabili:

$$\text{Staða í upphafi} + \text{Viðskipti í fjármagnsjöfnuði} + \text{Gengis- og verðbreytingar} + \text{Aðrar breytingar} = \text{Staða í lok}$$

Að frátöldum viðskiptum í fjármagnsjöfnuði getur virði erlendra eigna eða skulda breyst vegna gengis- og verðbreytinga. Ýmsar ástæður geta verið fyrir öðrum breytingum en þannig getur ósamræmi í gögnum um stöðutölur annars vegar og í gögnum um viðskipti hins vegar leitt til óútskýrðs mismunar. Því meiri sveiflur í gengi, sem og á verðbréfamörkuðum innan ársfjórðungs, þýðir að þeim mun erfiðara er að áætla rétt virði viðskipta. Þegar einstaklingar flytja lögheimili sitt til eða frá landinu getur það haft áhrif á erlenda stöðu þjóðarbúsins ef þeir eiga erlendar eignir eða skulda erlendum aðilum. Það gefur þó ekki tilefni til að skrá viðskipti í fjármagnsjöfnuð þar sem ekki hafa átt sér stað nein viðskipti heldur mun breytingin koma fram sem önnur breyting. Nánar er fjallað um fjármagnsjöfnuð í [lýsigögnum greiðslujafnaðar](#).

Bein fjárfesting

Þegar **fjárfestir** (e. Direct investor) í einu landi á 10% eða meira af hlutfé í fyrirtæki í öðru landi (e. Direct investment enterprise) kallast það bein fjárfesting (e. Foreign Direct Investment). Gert er ráð fyrir að þegar eignarhlutur er svo stór eða stærri sé það ætlun fjárfestis að hafa áhrif á stjórnun og stefnu félagsins og stofna til viðskiptasambands til lengri tíma. Litið er á lán fjárfestis (framlag hans annað en eigið fé) eða fyrirtækja í hans eigu sem viðbótarfjárfestingu hans í viðkomandi fyrirtæki. Bein fjárfesting í hagtölum greiðslujafnaðar sem og í erlendri stöðu þjóðarbúsins er sett fram eftir svokallaðri eigna- og skuldaaðferð (e. asset and liability principle) en hún felur í sér að eigna- og skuldaliðir eru á vergum grunni (kröfur milli móður- og dótturfélags ekki nettaðar hvor á móti annarri). Sem dæmi má nefna að þessi framsetning felur í sér að lánaskuld innlends fjárfestis við erlent félag í hans eigu er sett fram í skuldahlið erlendrar stöðu þjóðarbúsins en ekki nettuð á móti lánakröfum fjárfestisins á erlenda félagið á eignahlið.

Bein fjárfesting í eiginfé og skuldum eru aðgreindar frekar út frá sambandi milli aðila. Greina má þrjár tegundir beinna fjárfestingarsambanda:

- **Fjárfestingar beinna fjárfesta í beinum fjárfestingarfyrirtækjum** (tengdum félögum). Staða og viðskipti beina fjárfestisins með eigið fé eða lán til beinna fjárfestingarfyrirtækja hans (án tillits til þess hvort þau eru undir beinni eða óbeinni stjórn eða áhrifum hans).
- **Öflug fjárfesting.** Þessi tegund sambands nær yfir stöðu og viðskipti beinna fjárfestingarfyrirtækja (tengd félög) með eigið fé (undir 10%) eða lán til beina fjárfestisins.
- **Milli annarra eignatengdra félaga (e. fellow enterprises).** Nær yfir stöðu og viðskipti milli fyrirtækja sem stjórna hvorki né hafa áhrif hvort á annað en eru þó bæði undir stjórn eða áhrifum sama beina fjárfestis.

Einnig er gerð sérstök grein fyrir stöðu eignatengdra félaga út frá því hvort endanlegur fjárfestir er innlendur, erlendur eða óþekktur aðili.

Endanlegur fjárfestir er sá aðili sem trónir efst í eignarhaldskeðju þar sem stjórn yfir félögum er viðhaldið í gegnum beint eða óbeint meirihlutaeygnarhald.

Vakin er athygli á því að tölur um beina fjárfestingu í erlendri stöðu þjóðarbúsins eru ekki fyllilega samanburðarhæfar við hagtölur beinnar fjárfestingar (aðgengilegar á [Hagtölusíðu Seðlabankans](#)) sem eru settar fram eftir svokallaðri fjárfestingastefnuaðferð (e. directional principle). Samkvæmt henni er t.d. staða lánveitinga milli fjárfestis og félags í hans eigu, nettúð út og færð á eigna- eða skuldahlið eftir því hvort fjárfestirinn er inn- eða erlendur. Sem dæmi má nefna að nettólánviðskipti milli innlends fjárfestis og erlends félags í hans eigu væru skráð á eignahlið en lánviðskipti milli erlends fjárfestis og innlends félags í hans eigu aftur á móti sett á skuldahlið.

Svokölluð **sértæk félög** (e. Special purpose entities) teljast með í beinni fjárfestingu. Sértæk félög eru félög sem oft eru stofnuð í skattalegum tilgangi og hafa litla sem enga eiginlega starfsemi. Nokkur slík félög eru skráð héraðs en félögin eru að fullu í eigu erlendra aðila og eiga sjálf eignarhlut eða lánakröfur á tengd félög erlendis en engar innlendar eignir. Í raun eru félögin einungis skeljar utan um fjármuni sem flæða í gegnum Ísland og hafa mjög takmörkuð efnahagsleg áhrif. Sértæk félög eru meðtalin í hagtölunum frá og með árinu 2013 en ekki eru til áreiðanlegar upplýsingar um efnahag þeirra fyrir þann tíma. Til að notendur hagtalna geti glöggvað sig á stöðu þjóðarbúsins án sértæku félaganna þá er gerð sérstök grein fyrir umfangi þeirra í skýringarliðum.

Fasteignir flokkast undir beina fjárfestingu. Fjárfesting í fasteignum telst ekki til fjármálagerninga og eru sérstakar að því leyti.

Lán milli fjárfestis og fyrirtækja, sem eru tengd honum í beinu fjárfestingasambandi, teljast ekki með beinni fjárfestingu ef báðir aðilar eru innlánsstofnun, verðbréfasjóður eða annað fjármálafyrirtæki utan tryggingafélaga og lífeyrissjóða. Í slíkum tilfellum er lánið flokkað undir aðra fjárfestingu.

Verðbréf

Til verðbréfafjárfestingar (e. Portfolio investment) teljast skuldaskjöl (e. Debt securities) og hlutafé (e. Equity securities) annað en það sem er í beinni fjárfestingu eða gjaldeyrisforða. Verðbréf eru skuldaskjöl og hlutafé sem eru auðveldlega framseljanleg. Verðbréf eru útbúin þannig að auðvelt er að eiga viðskipti með þau, oftast í kauphöllum eða á óskráðum mörkuðum (e. Over-the-counter-market).

Hlutabréf og hlutdeildarskírteini

- **Hlutabréf** er ávísun á tiltekin eignarhlut hluthafa í fyrirtæki og á eigandi þess rétt á hlut í bókfærðu afgangsvirði fyrirtækisins og árlegum hagnaði þess. Hlutfé flokkast sem verðbréf sé eignahlutur undir 10% í fyrirtæki. Sé eignahlutur stærri en 10% flokkast hann sem bein fjárfesting. Fjárfesting í verðbréfum er oftast hugsuð til skemmri tíma og ólíkt beinni fjárfestingu er tilgangur fjárfestingarinnar ekki að hafa áhrif á stjórn eða stefnu fyrirtækis.
- **Hlutdeildarskírteini** er fjármálagerningur sem tilkall til hlutdeildar í sjóði um sameiginlega fjárfestingu. Eigendur hlutdeildarskírteina eiga sama rétt til tekna og eigna sjóðsins í hlutfalli við hlutdeild sína.
- **Skuldaskjöl** (e. Debt security) eru viðskiptabréf sem standa til sönnunar um skuld. Meðal þeirra teljast víxlar, skuldabréf, viðskiptabréf, innstæðubréf, skuldaviðurkenningar, eignavarin verðbréf, peningabréf og svipaðir gerningar sem átt er viðskipti með á fjármálamörkuðum.

Afleiður

Afleiðusamningur (e. Financial derivative) er fjármálagerningur þar sem verðmæti er háð verðþróun á annarri undirliggjandi eign. Afleiður eru auðkenndar sérstaklega frá öðrum flokkum vegna þess að þær tengjast frekar áhættuyfirfærslu (s.s. vaxtaáhættu, gengisáhættu, hlutfjár- og hrávöruverðsáhættu o.s.frv.) en framboði á fjármunum eða öðru fjármagni. Virði afleiða er aðgreint frá verðgildi undirliggjandi þátta sem þær tengjast. Endurgreiðanlegar tryggingagreiðslur ná yfir reiðufé eða aðrar tryggingar sem lagðar eru fram til að vernda mótaðila fyrir vanskilaáhættu. Þær eru flokkaðar sem innlán undir annarri fjárfestingu. Óendurgreiðanlegar tryggingagreiðslur (einnig þekktar sem síðari kröfur um tryggingarfé) draga úr fjárskuldbindingunni sem sköpuð var með afleiðu og eru því flokkaðar sem viðskipti með afleiður. Afleiður eru flokkaðar í eftirfarandi undirflokka: valréttir, framvirkir samningar og valréttir starfsmanna.

Valréttur (e. Option) færir kaupandanum rétt til að kaupa eða selja undirliggjandi eign á samningsverði (e. Strike price) fyrir ákveðna dagsetningu.

Undir afleiður falla einnig **valréttir starfsmanna** (e. Employee stock options) á hlutabréfum í fyrirtæki sem býðst starfsmönnum þess sem hluti af launakjörum þeirra. Ef leyfilegt er að eiga viðskipti með hlutabréfavallrétt starfsmanna á fjármálamörkuðum án hafta er þau flokkuð sem afleiða.

Framvirkur samningur (e. Forward contract) er óskilyrtur samningur þar sem tveir aðilar samþykkja að skipta á ákveðnu magni af undirliggjandi eign á samningsverði á ákveðinni dagsetningu.

Annað fjármagn

Annað fjármagn (e. Other investment) er afgangsflokkur fyrir aðra liði en þá sem eru í beinni fjárfestingu, verðbréfafjárfestingu, afleiðum og starfsmannavallréttum, og gjaldeyrisforða. Undir aðra fjárfestingu falla eftirfarandi fjármálagerningar: annað hlutafé, seðlar og innstæður, lán, lífeyris- og skaðabótasjóðir, viðskiptakröfur og fyrirframgreiðslur, aðrar eignir/skuldir óta. og úthlutun sérstakra dráttarréttinda (eignir í sérstökum dráttarréttindum eru taldar með í gjaldeyrisforða).

Annað hlutafé (e. Other equity) er hlutafé sem er ekki í formi verðbréfa (e. Security). Það getur innhaldið hlutafé í útibúum (e. Branches), sjóðum (e. Trusts) og samlagshlutafélögum (e. Limited partnership). Eign í mörgum alþjóðastofnunum er ekki í formi hlutabréfs (e. Shares) og er því flokkuð sem annað hlutafé.

Seðlar og innstæður (e. Currency and deposits) samanstanda af seðlum og mynt í umferð ásamt innstæðum. Innstæður eru staðlaðir, óframseljanlegir samningar sem innlánsstofnanir bjóða. Binditími innstæðna getur verið mismunandi eftir samningum. Innstæður fela jafnan í sér ábyrgð skuldara á að skila höfuðstólnum aftur til fjárfestis. Innstæður geta verið í seðlabönkum eða innlánsstofnunum. Millibankalán (e. Interbank positions) og önnur viðskipti milli inn- og erlendra innlánsstofnana falla undir innstæður.

Lán (e. loans) eru fjármálaeignir sem verða til þegar lánveitandi lánar fé beint til lántaka.

Þeir **lífeyris- og skaðabótasjóðir** (e. Insurance, pension and standardized guarantee schemes) sem helst hafa áhrif á greiðslujöfnuð og erlenda stöðu þjóðarbúsins hér á landi og eru útskýrðir hér að neðan eru skaðatryggingarsjóður (e. Nonlife insurance technical reserves) og lífeyrisréttindasjóður (e. Pension entitlements). Aðrir flokkar eru líftryggingar og

greiðsluréttindi (e. Life insurance and annuity entitlements), önnur lífeyrisréttindi (e. Entitlements to nonpension benefits), kröfur lífeyrissjóða á sjóðstjóra (e. Claims of pension funds on pension managers) og staðlaðar ábyrgðir (e. Provisions for calls under standardized guarantees).

Eignir sjóðfélaga í lífeyrissjóðum eru ekki endilega jafnar eignum lífeyrissjóðanna því um mismunandi gerðir sjóða er að ræða. Sjóðir geta annað hvort verið réttindatengdir (e. Defined benefit) eða iðgjaldatengdir (e. Defined contribution). Réttindatengdir sjóðir geta verið tvenns konar, fjármagnaðir (e. Funded) eða ófjármagnaðir (e. Unfunded). Eign í réttindatengdum sjóðum er reiknuð út frá tryggingafræðilegri stöðu sjóðsins. Sé réttindatengdur sjóður fjármagnaður má ætla að eign sjóðsfélaga (tryggingafræðileg staða þeirra) á hverjum tíma sé jöfn markaðsvirði eigna í sjóðnum. Hins vegar þegar um ófjármagnaðan réttindatengdan sjóð er að ræða geta eignir í sjóðnum verið minni en tryggingafræðileg staða hans en það er á ábyrgð launagreiðenda að brúa bilið sem myndast á milli. Iðgjaldatengdir sjóðir eru alltaf fjármagnaðir og því er eign sjóðfélaga á hverjum tíma jöfn markaðsvirði eigna í sjóðnum.

Skaðatryggingarsjóðum má skipta í tvennt. Annars vegar sjóðir fyrir greidd en ótekjufærð iðgjöld (fyrirframgreidd iðgjöld) og hins vegar sjóðir fyrir útistandandi tryggingakröfur sem tryggingafélögin búast við að borga vegna orðinna en óuppgerðra atburða. Sjóðirnir eru skuldir tryggingafélaga en eign tryggingartaka. Áhrif þeirra á hagtölurnar eru sambærileg við áhrif lífeyrissjóðanna sem lýst er hér að framan.

Viðskiptakröfur/skuldir (e. Trade credit) eru fjárkröfur sem stafa af því að þeir sem bjóða vöru og þjónustu veita viðskiptavinum sínum lengri greiðslufrest eða fá fyrirframgreiðslur (e. Advances) vegna vöru eða þjónustu. Viðskiptakröfur og fyrirframgreiðslur stafa af því að greiðsla fyrir vörur eða þjónustu fer ekki fram á sama tíma og vörur skipta um eigendur eða þjónusta er veitt.

Flokkurinn **annað óta**. (e. Accounts receivable/payable) tekur til annarra eigna eða skulda en þeirra sem nefndar eru hér að framan. Þar undir geta fallið skuldir vegna skatta, verðbréfavíðskipta, launa eða arðs.

Úthlutanir sérstakra dráttarréttinda (Special Drawing Rights eða **SDR**) til aðildarþjóða Alþjóðagjaldeyrissjóðsins eru skuldir sem viðtakandinn hefur stofnað til með samsvarandi færslu undir sérstökum dráttarréttindum í gjaldeyrisforða.

Gjaldeyrisforði

Gjaldeyrisforði (e. Reserve assets) eru þær erlendu eignir sem eru ætíð aðgengilegar yfirvaldi á sviði peningamála og undir stjórn þeirra. Gjaldeyrisforði verður að vera eign í erlendum gjaldmiðli, kröfur gagnvart erlendum aðilum og eignir sem eru raunverulega til. Hugsanlegar eignir eru undanskildar.

Meðferð innlánsstofnana í slitameðferð

Til innlánsstofnana í slitameðferð teljast þrotabú banka og sparisjóða sem sett voru undir skilanefndir í bankahruninu haustið 2008. Áhrifa þeirra gætir á eigna og skuldahlið erlendra stöðu þjóðarbúsins frá fjórða ársfjórðungi 2008 til loka ársins 2015. Skuldirnar eru flokkaðar undir upphaflegum skuldaliðum eins og þær stóðu í lok þriðja ársfjórðungs 2008. Þær taka breytingum eftir gengi undirliggjandi gjaldmiðla og að teknu tilliti til greiðslna til kröfuhafa.

Flokkunarkerfi

Þar sem því er viðkomið eru einstaka liðir hagtalnanna sundurliðaðir miðað við atvinnugeira innlendra aðila og tegund fjármálagerninga. Einnig eru lánagerningar flokkaðir í skammtíma- og langtímalán eftir því hvort upphaflegur lánstími er til eins árs eða skemur. Sama flokkunarkerfi er fyrir erlenda stöðu þjóðarbúsins og greiðslujöfnuð. Það auðveldar notendum að bera saman stöðustærðir, viðskipti og tekjur eða gjöld af viðkomandi lið. Við vinnslu hagtalnanna er leitast við að útbúa og birta eins ítarlega flokkun og hægt er. Aftur á móti eru tilfelli þar sem einungis einn eða tveir aðilar falla undir viðkomandi flokk. Í þeim tilfellum er ítarleg sundurliðun ekki birt í því skyni að afhjúpa ekki upplýsingar um einstaka aðila en Seðlabankinn hefur ríkar trúnaðarskyldur gagnvart aðilum sem veita upplýsingar til hagtölugerðar. Meginreglan sem farið er eftir í þessum efnum er að í hverjum lið þurfi a.m.k. að vera þrír aðilar og virði einstaka aðila má ekki fara yfir 80% af heild.

Atvinnugreinaflokkun

Seðlabanki

Innlánsstofnanir

Hið opinbera

Aðrir aðilar

Önnur fjármálafyrirtæki

Peningamarkaðssjóðir

Aðrir verðbréfa- og fjárfestingarsjóðir

Önnur fjármálafyrirtæki
Fjármálaleg stoðþjónusta
Vensluð fjármögnunarfélög/fjármálafyrirtæki
Vátryggingafélög
Lífeyrissjóðir
Önnur atvinnufyrirtæki, heimili og FPH
Atvinnufyrirtæki
Heimili
Félagasamtök sem þjóna heimilum (FPH)

Flokkun eigna og skulda

Bein fjárfesting

Eigið fjármagn
Lánaskuldir

Verðbréf

Hlutafé og hlutdeildarskírteini Hlutabréf
Hlutdeildarskírteini
Skuldaskjöl Skammtíma
Langtíma **Afleiður**

Önnur fjárfesting

Annað hlutafé
Seðlar og innstæður
Lán
Lífeyris- og skaðabótasjóðir
Viðskiptakröfur og fyrirframgreiðslur
Aðrar eignir/skuldir óta.
Sérstök dráttarréttindi (SDR)

Gjaldeyrisforði

3. Áreiðanleiki gagna

Gagnasöfnun fyrir hagtölurnar er umfangsmikil en gögnum er safnað frá fjölmörgum innlendum aðilum. Áreiðanleg gagnasöfnun byggist alfarið á því að skýrslur til Seðlabankans séu réttar og að þeim sé skilað tímalega. Aðstæður skilaaðila eru mismunandi en til að mynda eru flest atvinnufyrirtæki í þeirri stöðu að geta ekki skilað endanlegum tölum fyrr en eftir útgáfu á ársreikningi en í flestum tilfellum er það um 6-12 mánuðum eftir lok ársins. Því getur verið 2-3 ára tímatöf á að endanlegar upplýsingar séu teknar með í hagtölurnar. Seðlabankinn

safnar aftur á móti ársfjórðungslegum upplýsingum frá fyrirtækjum sem eru með umfangsmikil erlend viðskipti og því á áðurnefnd tímatöf einungis við um minni fyrirtæki.

4. Endurskoðun gagna

Hagtölurnar fylgja fastri endurskoðunarátætlun þar sem áður birtar tölur eru endurskoðaðar eftir því sem upplýsingar berast. Berist nýjar upplýsingar sem hafa þýðingarmikil áhrif á hagtölurnar er leitast við að uppfæra hagtölurnar sem fyrst. Áætlunin er í töflunni hér að neðan.

Tími	Mars	Júní	September	Desember
Ársfjórðungar	Hámark 15 ársfjórðungar	Hámark 4 ársfjórðungar	Hámark 17 ársfjórðungar	Hámark 6 ársfjórðungar

Einnig er framkvæmd meiriháttar endurskoðun (e. benchmark revision) á 5 ára fresti.

Þekja

Seðlabankinn leitast við að safna upplýsingum um erlendar eignir og skuldir frá öllum viðkomandi aðilum. Ef þekja er takmörkuð eru tölur áætlaðar út frá gefnum forsendum. Aftur á móti er því ekki viðkomið í öllum tilfellum og á það aðallega við þar sem umfang og tilkostnaður við gagnasöfnun er of mikill í samanburði við mikilvægi gagnanna. Sem dæmi um þetta má nefna eign innlendra einstaklinga í almennum lífeyrissjóðum erlendis. Undir þennan lið gætu hæglega fallið þúsundir einstaklinga hér á landi og lífeyriseign þeirra að öllum líkindum dreifð á (óteljandi) lífeyrissjóði í mörgum löndum. Sama á við um fasteignir, lán einstaklinga frá erlendum bönkum og fjármálafyrirtækjum, innstæður eða aðrar erlendar eignir innlendra einstaklinga sem ekki eru gefnar upp til skatts hérlendis. Einnig er takmörkuð þekja á fasteignum á Íslandi í beinni eign erlendra aðila (þ.e. ekki gegnum fasteigna- eða eignarhaldsfélög). Hér er aðallega um að ræða fasteignir í eigu einstaklinga. Sé fasteign aftur á móti keypt með aðkomu innlends félags, þ.e. erlendi aðilinn stofnar félag á Íslandi sem kaupir hér fasteign, er eignahlutur hans í félaginu mældur en ekki fasteignin sjálf. Gagnasöfnunin nær heldur ekki til verðbréfa í eigu innlendra aðila, annarra en fjármálafyrirtækja, sem eru í vörslu hjá erlendum vörsluaðilum.

Úrtak beinnar erlendar fjárfestingar er tekið úr skattframtölum rekstraraðila og ársreikningaskrá. Þaðan fást upplýsingar um aðila sem falla undir skilgreiningu beinnar fjárfestingar. Seðlabankinn safnar nauðsynlegum upplýsingum beint frá aðilum í úrtakinu. Leitast er við að aðilar sem eru að baki 80% af samanlagðri stöðustærð beinna fjárfestinga (að sértækum félögum undanskildum) skili inn ársfjórðungslegum skýrslum til Seðlabankans. Upplýsingar frá megninu af öðrum félögum eru fengnar með árlegum skýrslum. Fyrir minni aðila er notast við gögn beint úr skattframtali og í ársreikningi. Því til viðbótar er notast við önnur stoðgögn ef þau þykja áreiðanleg. Gögn úr skattframtali eða ársreikningi sem notuð eru fyrir minni aðila henta ekki eins vel til hagskýrslugerðar og þau sem aflað er beint frá fyrirtækjunum sjálfum. Til að mynda innihalda þau ekki allar flæðistærðir greiðslujafnaðar, s.s. fjármagnstekjur eða viðskipti með eigið fé, en eru aftur á móti áreiðanlegri hvað stöðustærðir varðar.

Almennt má segja um tölur beinna erlendra fjárfestinga að flestar stöðutölur hafa góða¹ þekju þegar búið er að loka árinu en að flæðistærðir minni aðila sem og lánastöður og flæðistærðir milli annarra eignatengdra aðila eru í einhverju magni vantaldar.

Upplýsingar um sértæk félög eru unnar úr ársreikningum félaganna en einnig með árlegum skýrslum séu þær fáanlegar.

Aðilar sem ekki svara gagnabeiðnifyrirsurnum Seðlabankans eru áætlaðir út frá eldri gögnum og öðrum tiltækum gögnum að teknu tilliti til gengisbreytinga.

Þekja í sögulegum samanburði

Hagtölurnar eru í stöðugri þróun og er sífellt leitast við að bæta gagnasöfnun þar sem við á. Ef komið er á nýrri gagnasöfnun er í flestum tilfellum ekki mögulegt að fá söguleg gögn, a.m.k ekki langt aftur í tímann. Því getur komið brot í tímaröðina sem skýrist af nýrri gagnasöfnun.

- **Afleiður** eru mældar með fullnægjandi þekju aftur til 2013. Takmarkaðri þekja er frá árunum 2009-2012. Frá 2008 og árin þar á undan eru upplýsingar um afleiðuviðskipti mjög takmarkaðar, sérstaklega afleiðuviðskipti innlánsstofnana.

¹ Þekja stöðutalna takmarkast samt sem áður af því hvort eignir og skuldir séu rétt taldar fram í skattframtali og af skýrsluskilum til ársreikningaskrár.

- **Lífeyris- og skaðabótasjóðir eru** mældar með fullnægjandi þekju aftur til ársins 2002 að því er varðar erlendan viðbótarlífeyrissparnað. Fyrir þann tíma liggja engar upplýsingar fyrir.
- **Sértæk félög eru** mæld aftur til ársins 2013. Fyrir þann tíma liggja engar áreiðanlegar upplýsingar fyrir.

5. Birting

Greiðslujöfnuður, erlend staða þjóðarbúsins og yfirlit um erlendar skuldir er birt á [Hagtölusíðu Seðlabankans](#) um tveimur mánuðum eftir lok ársfjórðungs. Á sama tíma er einnig gefin út fréttatilkynning með helstu niðurstöðum. Erlend staða þjóðarbúsins er unninn á ársfjórðungslegri tíðni og nær tímaröðin aftur til ársins 1995. Seðlabankinn sendir sömu gögn til Alþjóðagjaldeyrissjóðsins og evrópsku hagstofunnar. Gögnin eru aðgengileg á heimasíðum viðkomandi stofnana um 1-2 mánuðum eftir birtingu hér. Erlend staða þjóðarbúsins er hluti [alþjóðlegs birtingarstaðals IMF](#).